

De grovuldede Faars Behandling i England med Hensyn til Uldens Forsøgelse og Forbedring.

[Nærværende Stykke er taget af det i 1836 begyndte og i adskillige Aar fortsatte svenske Kvartalskrift for Landbrug og Huusdyravl, som Alexis Noring udgav i Staane. Efter det i Upsala udgivne biographiske Vericon over navnkundige svenske Mænd optage vi om ham følgende: „A. Noring var fød paa Kanåker i Sverrig den 22de October 1799; han studerede i Skara og Upsala, hvor han blev Magister 1827. Af den svenske Regjering overdroges ham forskiellige offentlige Hverv, navnlig angaaende Stutterivæsenet, med Hensyn til hvilket han i 1833—34 med offentlig Understøttelse foretog en Reise i Ind- og Udlandet. — Han besøgte England i 1828, 1834, 1835, 1838 og 1840, Frankrig i 1836, Preussen og Mecklenborg i 1833, 1834 og 1839 og de danske Stater flere Gange.

Bed Indkiøb af ædlere Heste, Hornqvæg, Faar og Sviin fra England, hvilke udbredtes i Sverrig til de indenlandske Racers Forædling, saavel som ved Udgivelsen af flere Skrifter om Landbrug og Huusdyravl har N. vækket Dymærksomheden for disse vigtige Gjenstande. Selv interesserede han sig varmt for den ædlere Hesteavl, deeltog personlig som Concurrent i flere Hesteveddeløb og var ved flere Leiligheder den seirende Rytter baade i Sverrig og i Udlandet, navnlig i 1835

i York i England. Han boede i Lund, var Medlem af Malmohuus Lehns Huusholdningselskab og udfoldede en heldig Virksomhed for Udbredelsen af Kundskaber om en tidsvarende Cultur iblandt de svenske Oekonomer, hvorved det blandt andet lykkedes ham at overbevise mange af disse om Fordelene af det udenlandske paa en god Huusdyravl grundede Landbrug fremfor det svenske, fordomsfuldt baseret paa „Huusbehovs Brændeviinsbrænding.“

Iblandt hans Skrifter er ogsaa en Haandbog i Agerbruget for den skaanske Bonde (1839), der i en forandret Udgave for den svenske Bonde udkom i 1840.

A. Noring døde 4de Juni 1844 paa Frederiks Hospital i Kjøbenhavn, blev begravet paa Assistentens Kirkegaarden, men Liget førtes nogen Tid derefter til Lund.

At den ædlere Faareavl har gjort saa store Fremfærd i Tydskland og nogle andre Lande og navnlig har opnaaet et høit Udviklingsstrin i Sachsen, — dertil skal isærdeleshed den Omstændighed have givet den oprindelige Anledning, at Kongen af Spanien strax efter Syvaarskrigen forærede Churfyrsten af Sachsen omtrent 230 spanske Faar og Bædre som et Bidrag til at læge de Saar, som nysnævnte fordærvelige Krig havde tilføjet Landet. Denne gode Hensigt blev fuldkommen opnaaet, idet den ædle Faareavl især bidrog til at fremme Landets Flor. Senere har denne vigtige Erhvervsgreen efterhaanden forplantet sig ogsaa til andre Lande, og oftere, under Kornprisernes Synken, virket

til at opretholde de Landmænd, som lagde Bind paa at have gode Faar og at producere megen og god Uld, ved hvis Salg de nogenlunde bødede paa det Tab, de lede ved Kornets mindre lønnende Affætning, selv om Uliden ikke just var af Merinofaar.

Forholdene have i den sildigere Tid atter været af den Bestaffenhed, at de indtrængende maatte opfordre Landmændene til at stænke Faareavlens en forøget Opmærksomhed; og Redact. har derfor antaget, at den nedenstaaende Afhandling kunde netop under de nuværende Coniuncturer frembyde særdeles Interesse for Tidsskriftets Læsere].

For den, som har fulgt Uldproductionens og Uldhandelens Udvikling og Gang, saavel i Tydskland som hos os, har det ei kunnet undgaae Opmærksomheden, at der i de senere Aar har fundet en stor Afbrydelse Sted i samme. Med de saa gunstige Coniuncturer for Uldhandel paa England er det gaaet betydeligt tilbage; dette Land betaler ei længer saa høie Priser og behøver ikke saa store Qvantiteter af europæisk Uld. Dette er ei saa forunderligt. Denne Handel reiste sig altfor hurtigt og kunstigt til at den skulde kunne holde sig i Længden. Det var den af Ministeren Hutsinson bevirkede saa betydelige Nedsættelse af Indførselstolden paa udenlandsk Uld til England, i Forening med den synkende Industri i Spanien, hvorfra England før hentede Størstedelen af den fine Uld, der

foraarfagede den mærkværdige Revolution i den tydske Landhuusholdning, hvorefter Faareavlen kom til at yde den vigtigste Indtægt af Eiendommene og ved hvis Hjælp deres Drift forbedredes. Ogsaa Sverrig havde mærkeligen nok sin Deel deri.

Ahlströmer havde alt forlængst indført den spanske Faarerace, hvilken man troede ei at kunne trives udenfor Spanien. Frankrig blev først opmærksom paa at disse Faar kunde i Norden give ligesaa fin Uld som i Spanien; Bidskabsmænd og Mænd af Faget reiste herhen fra flere Lande for paa Stedet at skaffe sig Underretning om Forholdet. Hvad de saae, overbeviste dem om Muligheden af i deres Hjem at kunne følge Sverrigs Exempel. Faar hentedes fra Spanien, ja det paastaaes endog saa at Tydskerne kjøbte mange spanske Faar fra Sverrig, og den spanske Faareavl var saaledes alt grundlagt, da de ovennævnte Forhold med Toldens Nedsættelse i England paa indført Uld indtraf saa beleiligt for at opmuntre den finere Uldproduction.

Denne steg i Begyndelsen noget hurtigere end Forbruget. Men snart forbedredes Klæde- og Uldtoisfabrikkerne og den fine Uld var sikker paa Af sætning. Da opstaaer en anden, farligere Concurrent for den tydske Uldhandel. Faareavlen i Australien opmuntres directe af England; begunstiget af de samme Conjuncturer i Uldhandelen og endnu mere af Befrielse fra eller en høist ubetydelig Told i England, stiger den med endnu stærkere Skridt end Uldproductionen i Tydskland, saa at det seer ud som om England inden nogle faa Decennier skulde udelukkende derfra forsynes med

sit Behov af udenlandst Uld, med Undtagelse af den
 høifine Uld, som bliver ligesaa nødvendig for de engelske
 Uldfabrikker, som Danemora-Jernet for dets finere
 Staalearbejder; thi det paastaaes, at Australien ei kan
 frembringe saa høifin Uld. Dette er maastee en For-
 dom. Faaret er et Dyr, der saa let finder sig hjem-
 ligt, at det er mere troligt, at det kan trives hvorsom-
 helst, og at Uldproducenterne kunne sige der ligesom
 Thær sagde til Consumenterne: „Siig mig hvorledes
 I ville have den, og jeg skal frembringe den.“ Efter
 engelske Tidender formodedes, at Indførselen af Uld til
 England fra Australien vilde allerede i Aaret 1840
 komme til at udgjøre henved 8 Millioner £, eller ca.
 1 Million £ mere end i det foregaaende Aar. Virk-
 ningen af disse forandrede Forhold med Uldhandlen
 paa Verdensmarkedet har været meget synlig for Tydsk-
 lands Uldproducenter; denne Virkning har ogsaa strakt
 sig til Sverrig, og en Falden i Prisen paa finere Uld
 har i de senere Aar været Gjenstand for Klage hos
 vore Schæferieiere. Den naturlige Følge heraf har
 været, at den Landbruger, som driver Faareavl, har be-
 gyndt at blive tvivlraadig med sig selv om han skulde
 blive ved dermed eller ikke; han har fundet, at Faare-
 avlen har forbedret hans Eiendom, og vil af den Grund
 vedblive at holde Schæferi; men han er paa Uldmar-
 kedet kommet til den Erfaring, at det ei var den mid-
 delfine Uld, som betales med den høieste Priis; men
 at denne kun opnaaedes for den høifine, og at der paa
 grov Uld af de languldede Faar var en næsten ligesaa
 høi Priis som paa den middelfine, samt at den sidste

derhos har fundet livligere Efterspørgsel. Han er herved geraadet i Uvisshed om, hvilken Slags Uld han skal beslitte sig paa at producere. Det kan ingenlunde nægtes, at vore bjergige høitliggende Landstaber og Lavlandets Sandmarker ere passende for de finuldede Faareracer; men hvorvidt de med samme Fordeel kunne holdes paa det frugtbare Lavland, paa Ostgothlands og Skaanes frodige Strækninger, har endnu ikke saa tydelig viist sig; derimod kan det ansees for temmelig afgjort, at de languldede og fjødrigere Faareracer give der et ret lønnende Udbytte.

Mange Landmænd have gjort den Indvending mod denne Race, at de fortære mere Foder end den finuldede Race; dette er vel sandt, men Landmanden maa da ogsaa betænke, at han i Forhold til det fortærede Foder faaer en saa meget kraftigere Gjødning. Man kan derimod antage det som givet, at den grovuldede Race giver dobbelt saamegen Uld som den fine. Sælger man nu den grove Uld til omtrent samme Priis som den middelfine, saa er det mere consumerede Foder betalt deraf. Dertil kommer den hurtigere Væxt hos de grovuldede Faar; de ere udvorede til deres fulde Størrelse med to Aars Alderen, og bør saa slagtes. Allerede i det andet Aar kunne de læmme. Slagtede give de i Vægt dobbelt saameget Kjød som de finuldede. De formere sig hurtigere; thi af 100 velfødrede Faar af Leicester- eller Dishleyer-Racen faae sædvanligen de 75 à 80 Tvillinger. Tager man alle disse Fortrin med i Betragtning, tilligemed deres større Haardførhed og Nøisomhed med grovere Foder, saasom

Kødder, Kartofler, Raal, ja endogsaa Bærme, vil Resultatet ved nøiere Beregning uden tvivl falde ud til Fordeel for den languldede saakaldte Leicester=Race, idetmindste hvor man ei behøver at indføre noget Sultesystem ved Kreaturenes Fodring.

At denne Uld skulde savne Affætning, behøver man ei at befrygte, saalænge vi ere nødt til at indføre omtrent 1½ Million Skaalpund*) Uld, af hvilke idetmindste tre Fjerdedele er grov Uld, indført fra Jylland, Island, Finland og England.

I Løbet af Aarene 1835—1840 ere adskillige udmærkede Exemplarer af New=Leicester= eller languldede Dishley= samt af Cheviot=Faar blevne indførte i Sverige, hvor deres Afkom igjen har spredt sig vidt omkring. Disse igjen krydsede med saakaldte Bondesaar have vundet megen Credit og ere meget efterspurgte for deres Uldrigbed og Haardsørhed.

Flere Anviisninger findes der til den finuldede Faareavl, saa at sige ingen til den grovuldede.

Da den i England saa høit agtede Ny=Leicester= eller Dishley=Faarerace ogsaa hos os ansees for at være den fordelagtigste Slags Faar, vil jeg i det Følgende vise, hvorledes man i England hele Aaret igjennem behandler Faar af denne Race, under de forskjellige Aarstider, for at være sikker paa den største Dvantsitet Kjød tilligemed den bedste Dvalitet Uld.

1. Bæderlammenes Behandling fra de ere vænte fra, indtil de blive fuldvorne.

*) Et Skaalpund er = $\frac{2}{3}$ lb dansk.

Man anvender en betydelig forffjellig Behandling med Hensyn til saadanne Leicester-Bædre, som skulle sælges og dem, der skulle benyttes hjemme. Naar de ere bestemte til at sælges eller udleies, maae de unge Faar have en meget stærkere Fodring, for at de kunne vise sig i deres fordelagtigste Skikkelse, end naar de skulle bruges til Dpføderens egen Flok. I dette Tilfælde er det ei saa nødvendigt at holde de unge Bædere i et saa stærkt Hulb, som naar de skulle fremstilles ved en almindelig Concurrence, hvor alle deres Egenstaber, saavel med Hensyn til Skabning som Uld, bør fremstille sig paa den fordelagtigste Maade. For det sidste Diemed bør alle Bæderlam, efterat de ere tagne fra Moderen, sættes paa godt Kløver eller anden rig Græsning lige indtil Begyndelsen af October. Er saa Veiriget tørt, kan man fæste nogle Turnips for dem paa Kløverstubben; men er det fugtigt Veir, maa man dertil vælge et tørt Sted med fast Grønsvær. Nogle gamle Faar, som ere vante til Turnips, bør sættes imellem dem for at lære dem at æde Turnips; thi ellers ville de ei saa snart begynde at tage fat paa dem; Turnipserne maae gives dem hele. Saasnart Vinterfrosten begynder, maae de have Kløver eller andet godt Hø i smaa for Regn beskyttede Hækker, enten ude paa et lunt Sted eller i en med Halm velstroet Gaard. Hvide Turnips og Hø er tilstrækkeligt til Nytaar, efter hvilken Tid de faae sønderstaaarne svenske Raatrabi i Krybberne. Noget gruttet Sæd, f. Ex. $\frac{1}{2}$ Æ om Dagen til hvert Faar, have de meget godt af. Paa saadant Foder holdes de indtil Begyndelsen af Foraaret,

idet man alene iagttager den strengeste Orden med Hensyn til Tiden at fodre dem paa, og man maa alene sørge for at yde Skjul mod Regn og Snee; thi at indstænge dem i varme og snevre Rum, var blot at gjøre dem kjæle mod Kulde, mod hvilken de ere saa vel beskyttede af den rige Pelts, som Naturen gjør tætere og varmere, naar Dyret behøver det. Saasnart der om Foraaret gives Klovergræsning, maae de ud paa den og dertil have gruttet Korn indtil Begyndelsen af Mai Maaned. I Mai Maaned klippes de. Naar Græsningen ikke er meget nærende, vedbliver man med at give dem gruttet Korn indtil det er Tid at sælge dem eller leie dem ud, hvilket sædvanligen skeer i Slutningen af September Maaned. Ved en saadan Behandling bliver Leicester-Bæderne udmærkede hvad Foramen angaaer og Ulben viser sig særdeles smuk.

Bestemmer derimod Opsøderen dem til Brug for sin egen Hjord, anbefales ikke en saa stærk Fodring. Det samme Foder, som gives Slagtebeder, kan gjøre dem tilstrækkeligen stærke og kraftige indtil de i October Maaned, paa hvilken Tid de ere omtrent 19 à 20 Maaneder gamle, skulle klippes til Faarene. Saasnart Springtiden er forbi, hvilket aldrig bør være senere end midt i November, maae de sættes ind paa fuldt Turnipsfoder paa et for Storm beskyttet Sted, hvorhos man tillige bør give dem lidt Hø; det næste Foraar sættes de paa den bedste Græsning. To Mars gamle og ældre Leicester-Faar blive saa hastigt fede, at det ikke er nødvendigt at give dem noget extra Tilskud af

Korn; thi derved vilde de blive for fede og det uden Nytte. 2 Aars gamle og ældre Bædere kunne gaae imellem hverandre; men eetaarige bør holdes for sig selv. Ingen Bædere bør benyttes, naar de ere over 5 à 6 Aar gamle, naar de ei ere af en særdeles eftersøgt Race; thi Afkommet efter dem, naar de ere gamle, bliver meget liden. En 19 à 20 Maaneder gammel Bædder er med Sikkerhed tilstræffelig for 80 Faar; men er den ældre, bør man ei lade den komme til mere end 50 à 60 Faar; og jo mindre Bæderen er nødsaget til at tilbagelægge lange Veilængder, til desto flere Faar kan den bruges.

2. Behandlingen af Leicester-Gimmerlam fra Afvænningsstiden indtil de første Gang slippes til Bæderen.

Fra det Dieblif at Gimmer- og Bede-Lammene ere tagne fra Moderen indtil Høsten, maae de have eens Behandling; men fra det Tidspunkt sættes Bæderne paa Turnipsføder paa en tør Græsmark eller paa Kloverstubben. De Gimmerlam, der skulle anvendes til Uvl, udvælges med Omhu, efter deres udmærkede Form og Uldens gode Egenskaber. Er Veiriget ikke for haardt, holdes de paa en god Græsning, men saasnart Frosten indtræder, giver man dem hvide Turnips saalænge de kunne holde sig, og derefter Raalrabi, som kunne holde dem i Vært og vedligeholde Lammehuldet, hvilket er af Bigtighed ved alle unge Faar. Naar Foraaret begynder, lader man dem komme ud paa den bedste og ældste Græsning. Ved denne Behandling kunne de holde sig i en god Stand og ved

Helbred, naae en anseelig Størrelse og ved Klipningen give en rig Pelts; naar de dernæst om Sommeren faae en ligesaa god Behandling, ere de ved Springtiden fuldkommen udviklede.

3. Faarenes Behandling fra Springtiden indtil de skulle læmme.

Tre eller fire Uger før Faarene skulle slippes til Bæderen, holdes de paa en god Græsning, endog paa Raps, som saaes dertil. De unge Faar, Aringerne, holdes sædvanlig fra de ældre i en særegen Flok, for at man lettere kan vælge Bæderne efter hver Floks Egenstaber og Bestaffenheder. Jo bedre begge Slags holdes paa denne Tid, desto sikrere blive de med Lam og man kan da være forvisset om en tidligere og mere regelmæssig Læmning. Mange, som kjende Virkningen af godt Foder for Faarene paa denne Tid, give dem, uagtet det kan have den Fare tilfølg, at Faarene blive for fede, Turnips og grøn Raps; isærdeleshed ansees Rapsgræsningen for at have heldbringende Virkning paa Racens Udvikling og Mængden af Tvillingelam. Naar Veirliget ei er for strengt, det vil sige at Jorden ei for lang Tid er bedækket med Sne og haardt frosten, holdes Faarene ude paa Græs fra Springtiden indtil midt i Februar. Fire Uger før Læmningen begynder Fodringsen med svenske Raalrabi. Er Vinteren streng og Græsset ikke at komme til, giver man dem Hø og Halm samt Roer i udstillede Hæffer enten i Græsmarken eller i Folde paa et tørt Sted, hvor der undertiden tillige er opført et Skjul, ofte blot plantet en hoi Hæffe i straaleformige Linier for at give Læ

mod de med Snefogene kommende voldsomme Vinde; jo strengere Vinter, desto stærkere Fodring. Dog maa man igjen ikke fede dem altfor stærkt; thi det er næssen ligesaa skadeligt om de ved Læmmetiden ere for fede, som om de ere for magre. Deres Huld bør paa den Tid være saaledes, at de have rigelig Mælk, naar de læmme, omtrent den 10de Marts. Paa en tør Mark faae de Rødder, men paa en fugtig alene Græs; thi ellers kan det indtræffe, at de kaste Lammene, isærdeleshed om de gaae paa en saa blød Bund, at de undertiden ere i Fare for at gaae i Dynd. Ved Læmmetiden begynder Faarerøgterens vigtigste og meest magtpaaliggende Forretninger. Forsømmer han paa den Tid at træffe de passende Foranstaltninger, saa maa man befrygte stort Tab baade paa Faar og Lam. Det Første, der bliver at iagttage, er at udsøge et tørtliggende Stykke Jord med gammel Grønsvær, skraanende mod Sønder, med nærende Græsning og saa nær Gaarden som muligt. Naar Læmningen begynder, drives Faarene derhen, man giver dem et tilstrækkeligt Quantum Roer, undertiden opreiser man leilighedsviis paa de laveste Steder af Marken Hytter af Halm og Riis, hvilke strøes vel og hvori Faarene og de nysødte Lam holdes for et Par Dage, i ondt Veir endnu længere. Tvillingelam behøve fremfor andre denne Omsorg. Nogle Dage efter Læmningen forsøges Fodringen med Kaalrabi, som gives Faarene i Truge. Den aberdeenste gule Roe anseer man for den bedste til at forsøge Mælken. Om Faarenes Mælk nu ikke forsøges med hver Dag, blive Lammene forknytte i Bærten og komme sig

siden aldrig rigtig. Have Moderfaarene ikke Overflødighed paa Melk baade under og efter Læmningen, saa døe Lammene, om der skulde indtræffe strengt og koldt Veir; men fodres de derimod rigeligen og faae den behørigte Beskyttelse, saa besidde de spæde Lam en vidunderlig Evne til at udholde det haardeste Veir. Foruden med Hensyn til hvad Fodringsen og Lyet angaaer, paaligger det Røgteren at følge og have Tilsyn med Flokken Nat og Dag; thi Leicesterfaarene, som faae mange Tvillinger, kunne sjældnen under Læmningen undvære Hjælp, hvisaarsag der udfordres et stadigt Tilsyn. Røgteren maa derfor have Hjælp af andre paalidelige Personer, alt efter Flokkens Størrelse.

Ogsaa andre Pligter paaligge Røgteren. Om et Lam døer bort fra et Faar, og dette ei har havt flere, maa et andet Faars Tvillinglam hentes og vænnes til dette, i hvilket Niemed de indeluffes i et mørkt Rum. Med det døde Lams Skind indgvides det nye Lams Hoved, ja Somme vilke det fast omkring dets Krop, saa at Moderen kjender sig ved Lugten. Paa kortere Tid end et Dogn vedkjender Faaret sig sædvanlig det understufne Lam, saa at det lader dette die. Saasnart Faaret har begyndt at antage sig det, slippes de begge ud imellem de øvrige.

Før Læmningen bør Røgteren fjerne al overflødig Uld fra Moderfaarenes Yver og efter Læmningen see nøie til at Lammet, om der kun er eet, dier af begge Pasterne; thi ellers bliver den ene let gold. Lammene bør strax efter Fødselen sættes til Pasterne og beskyttes vel mod Regn;

blive de med en tom Mave vaade, saa paadrage de sig strax Stivhed i Ledemodene og andre Sygdomme. Det hændes meget ofte, at Ungfaar og meget ædle Leicesfaar ved Læmningen have liden eller ingen Melk. I saa Fald maa Røgteren altid have et Forraad af varm Komelk ved Haanden; ofte holder man alene i dette Diemed en god Malkeso, hvor der staaer en stor Flok drægtige Faar, der snart skulle læmme. Nat og Dag bør man have Adgang til denne Hjælp; thi varm Melk i Forbindelse med et varmt Opholdssted kan frelse et Lam, hvor intet Andet er istand dertil. Saadanne Faar eller Mødre til svage Lam bør bringes ind i en tør Gaard, indtil de første ere komne til Melk og de sidste til Kræfter. Bæderlammene fastreces ved godt Veir, naar de ere 8 à 10 Døgn gamle; at gjøre det under Frostveir er misligt; Halen afhugges ogsaa paa denne Tid baade paa Bæder- og Gimmerlam. Til Bæderlam, som bestemmes til Tillægsvædre, udvælger man dem, der ere faldne af de bedste Faar, og som senere vise sig at have den bedste Uld og Kropbygning. Men man pleier kun sjælden i England at opføde selv sine Tillægsvædre; men derimod at leie dem af Mænd, som have gjort det til en egen Industrigreen og anvende den største Omhu for at faae rent Blod 3: en god, constant Race; dette for at undgaae for nært Slægtskab.

Naar Læmmetiden er fremstredet, slippes de Faar, som have faaet Tvillinglam, ud paa de yngste Græsmarker, og dem, som blot have faaet eet, paa de ældre, om der ei paa de første findes tilstrækkelig Græsning

for begge Slags; desuden giver man dem i rigelige Portioner sønderfaarne Kaastrabi heelt igjennem Marts og April indtil Baargræsset findes i tilstrækkelig Mængde. Aldrig lade man ud af Sigte, at godt Foder giver gode Lam og god Uld, og at Kroppen bliver stor og stærk, naar de holdes godt de første 6 Uger, i hvilke de især behøve et saftigt Foder. Bed saaledes fremdeles at iagttage at give Faarene en god Behandling, kunne de lettere holdes i et godt Hulb, yde en anseelig Kjøbmasse, megen Talg og god Uld.

4. Faarenes og Lammenes Behandling indtil disse skulle vænnes fra.

De bør hele Tiden igjennem holdes paa den bedste Græsning indtil omtrent midt i Juli. Leicester-Lam kunne undertiden tidligere tages fra Moderen eller i Begyndelsen af Juli; paa det at Faarene, skjøndt de ere meget tilbøielige til Fedme, kunne have tilbørlig Tid til at blive fuldkommen fede til Salg og Slagtning, naar de ere bestemte til at blive golde, og atter blive stærke til October Maaned, naar de ere bestemte til Moderfaar. Fra Mai indtil Lammene blive vante fra, udtræves Røgterens særdeles Opmærksomhed paa den Tid Faarene skulle vaskes og klippes. Faarene kunne lide, om de drives for varme til Vaskningen; thi de ophedes alene deraf, at Lammene tages fra dem. Eieren bør altid personligen vaage over, at Vaskningen og Klipningen foretages med al mulig Forsigtighed, ligesom at Lammene ikke i Moderens Fraværelse udsættes for noget tilfældigt Uheld.

5. Vaskningen.

Man har været uenig om hvorvidt Uldens Vaskning bør foretages paa Faarenes Krop eller efter Afklipningen. I Almindelighed anseer man det første for det bedste. At Uldhandlerne tænke ligesaa, bevises deraf, at den lange Uld næsten er usælgelig, naar den klippes uvasket, medens den i modsat Fald er meget god at sælge. Hverken Uldhandleren eller Manufacturisten vil betale mere end den halve Pris for uvasket Uld, da den uvasket veier $\frac{1}{3}$ og derover mere end naar den er vasket. I Almindelighed er man temmelig skjodesløs ved Vaskningen. Meget Uld vilde, naar den var vasket bedre, kunne betales langt høiere. I det sydlige Skotland og nordlige England begynder Faarevaskningen omtrent den 1ste Mai med Bæderne, Bederne og Aarringerne, og mellem Begyndelsen og Midten af Juni Maaned med Moderfaarene. Et reent, rindende Vand med Santbund er mest passende for Faarevaskningen; Dybden bør være ca. $2\frac{1}{2}$ Fod og Bredden saaledes at 3 eller 4 Personer kunne staae i omtrent 6 Fods Afstand fra hinanden og de yderste i samme Afstand fra Bredderne. Mangler man dertil en naturlig lille Bæk, maa man opdamme Vandet til den fornødne Dybde og Brede. Faarene holdes samlede paa Landjorden i Fold, saa at man beqvemt kan levere dem stykkeviis til den første af Baskerne; men til denne Indelukning i Folden maae de drives meget langsomt fra Græsgangen, og det i Aftenkjølingen, naar Vandet er blevet gennemvarmet af Solen. Naar Vaskningen begynder, haandterer man Faarene varsomt og med let Haand;

overleverer stykkeviis hvert Faar til den første Vaffer, som staaer i Vandet; denne dypper først Faaret med Ryggen ned i Vandet, dog saaledes at Hovedet bliver ovenfor, idet han med venstre Haand holder det fast i venstre Forbeen og med den Høire i Ulden under Brystet, og paa denne Maade fylder det en Tidlang op og ned i Vandet, hvornæst han leverer det til den ham nærmeste Mand, der gjentager den samme Fremgangsmaade, hvilken fornyes af enhver af de følgende Vaffere indtil den sidste Mand, der bør være Røgteren selv; denne maa være øvet i at udpille Ulden paa hele Faarets Krop, saa at den bliver aldeles reen. Af den sidste Mand vendes Faaret henimod Folden, fastes hovedfulds ned i Vandet, saa at det atter kan svømme i Vand, hvor det ryfter Vandet af sig. Paa denne Maade kan Ulden vaffes fuldkommen reen, især om Vandet er passende til Uldvaff. Er Flokken talrig, kan der behøves bestandig at være 3 eller 4 Personer i Vandet, som timeviis afløses af andre. Efter Vaffningen drives Faarene ganske langsomt hen paa et tørt, græsbevoret Sted, men uden Jorddiger, da de ellers, ved at stubbe sig imod disse, atter kunde blive tilfølede. Dersom Ulden klippes for hurtigt efter at den er bleven tør, er den stiv, haard at føle paa; en Mellemtid af 6 à 7 Døgn maa man lade gaae for at det naturlige Uldfald kan komme igjen og udbrede sig i Ulden, hvorefter Ulden vil findes at være mindre haard, veie mere og være mere søgt af Fabrifanterne. Man har nyligen begyndt paa, og det med Fordeel, at bløde hvert Faar nogle Timer før Vaffningen i et Kar med Vand, hvori der er opløst

Soda. Det fortjener at undersøges, dog med Forsigtighed; thi meget beroer paa Vandets chemiske Egenskaber. Man kan ei være opmærksom nok ved Bastningen. En velvasket Uld betaler sig meget bedre end den sletvaskede. Dertil ere de velvaskede Faar meget lettere at klippe; man kommer nærmere ind til Huden med Saren under en reen Uld, hvilket kan have en betydelig Indflydelse paa Vægten.

6. Klippingen.

Ulden bør ei klippes af før den er bleven moden og færdig til at forlade Huden; Naturen bereder den dertil for Klipperen. Fodret gjør i saa Henseende meget til Sagen; vel fodrede Faar kunne klippes i Marts og April, medens ringere fodrede ei blive tjenlige før i Juni Maaned. Lige indtil 1780 bleve Faarene i det nordlige England klippede paa en voldsom og forkeert Maade. En bedre Methode indførtes først i Northumberland af H. H. Culleys, som bragte Leicester-Racen derhen. Den gamle Fremgangsmaade bestod deri, at man sammenbandt Faarenes Fodder, lagde dem ved Siden af hverandre paa Bænkene, hvor Klippingen foregik meget paa Lykke og Fromme og høist skjodesløst; man klippede dem paa langs ad Kroppen, men ofte saaledes at en Tomme lang Uld sad tilbage med uafklippede Uldstabler. Dette Arbeide udførtes da fordetmeste af Fruentimmer, hvilket endnu bruges paa mange Steder i Skotland og næsten overalt i Sverrig. Den nyere indførte Methode bestaaer i en saakaldet Ring- eller Cirkelklipping, som nu anvendes næsten overalt i de Egne af Skotland, hvor der drives Faare-

avl. Faaret holdes ubundet, sættes ned paa Bagdelen, hvorpaa Klipperen begynder med at stille Ulden paa den underste Deel af Halsen og derpaa fra Halsen klipper rundt nedad over den nederste Deel af Bugen, høier saa omkring langs med Maven, over Lysken, langs ned med Faaret og op imod Halen idet Ulden altid lægges mod høire. Paa denne Maade bliver man ved i parallelle frumme Linier til man kommer til Ryggen, hvorpaa Faaret lægges om paa Siden; Klipperen lægger sit høire Knæ over Faarets Hals og Klipningen fortsættes over Bovenen og Hosterne; Ringene fra Klipningen blive fordømte $\frac{1}{2}$ eller $\frac{3}{4}$ Tomme fra hverandre, og Ulden klippes indtil $\frac{1}{3}$ Tomme fra Hud. Naar paa denne Maade den ene Side er bleven færdig, sættes Faaret atter paa Bagdelen og Rundklipningen paa den anden Side foretages paa samme Maade. Nogle Klippere have Færdighed nok til paa een Gang at klippe Faaret rundt uden at lægge det; men dertil udfordres megen Øvelse. Den venstre Haand bør altid følge Saren ganske flat henad den klippede Hud, hvorved Klipningen udføres lettere. Ulden maa efterhaanden lægges ordentligen tilside saa at Faarene ikke kunne trampe paa den. Til Klipningslocale bør vælges et reent, lyst Sted, beskyttet mod Regn; paa Gulvet lægger man reen Halm og derover et grovt Lagen. Et Fruentimmer eller en Dreng bør være tilstede for at bortfjerne Faaregjøbningen, som altid falder, optage den nedfaldende Uld og bære Uldpeltene hen hvor de skulle rulles sammen. Det ansees for et strengt Arbeide for en Karl at klippe godt 20 fedede

eller 30 ikke fedede Leicester=Faar. Hvor stor en Forskiel er der dog ikke paa at klippe dette Antal af engelske fede, trinde Faar med en Hud, der er udspændt af Fedme og 8 \mathcal{B} Uld, eller af magre, knoglede, forsulne Faar med en slap Hud saaledes som hos os*). Det er næsten ikke muligt at undgaae at klippe disse i Huden. Man bruger ogsaa i England at stille Faaret med Halsen tvungen ind mellem 2 opstaaende Stolper, saa at Faaret ikke kan rykke sig tilbage, idet Stolperne staae saa tæt, at vel Halsen kan faae Plads, men Hovedet ikke komme igjennem, ei heller springe frem; medens Faaret staaer saaledes, foretages den i England almindelige Pudning af Venene; thi for at de skulle ligne forædlede Leicester=Faar, afflippes al Ulden paa Venene og under Bugen, hvilket ogsaa er nyttigt, naar de skulle drives langt paa svavsede Veie; thi med lang Uld paa Venene og Bugen ville de blive mere tilfølede og dette vil besvære dem i Gangen.

7. Den bedste Maade at sammenrulle og i længere Tid at opbevare Ulden.

Sammenrulningen bør altid foretages af en øvet og erfaren Person. Først fjernes al Urenlighed, saa at alene reen Uld bliver tilovers. Denne Forsigtighed er i England saa meget mere nødvendig, som en Parlementsakt har fastsat en betydelig Mulkt for den, som sælger ureen Uld; thi det antages, at ingen Uldfjober paa nogen Maade kan undersøge hver enkelt Pelt, men i saa Henseende maa stole paa Sælgeren. Pelt-

*) Man erindre, at dette er skrevet i Søerrig 1840.

sen rulles sammen i et reent Locale nær ved Stedet, hvor de blive klippede. Man har her til den Ende et stort Bord omtrent en Ellen fra Jorden, hvorpaa Peltse lægges; disses indvendige Side lægges imod Bordet; Bugulden og de andre Dele paa Ydersiderne bøies indad; Kullen af en stor, tung Peltse faaer omtrent 30 Tommers Længde, af en lille Peltse bliver den kun 16 à 18 Tommer lang. Man begynder at sammenrulle Peltsen fra Bagdelen af, saa lige at Bredden bibeholdes ligesom paa et Stykke sammenrullet Papir og idet man trykker den vel sammen. Naar man ved Sammenrullingen er kommen til Bovenen, gjør man af Halsulden en Snoning, tilstrækkelig lang til at kunne gaae omkring Kullen, og med den sammenbinder man. En Peltse, som paa denne Maade er rullet fast sammen, kan transporteres, oplægges i Stabler, pakkes eller ikke pakkes og oplægges i Uldhandlerens Magazin uden at tage Skade. Peltse, der ere skjodesløst og ikke fast sammenrullede, tage derimod let Skade. De saaledes sammenrullede Peltse opstables siden smukt i Uldmagazinet, hver Sort med sin egen Paastrift.

Ulden bør opbevares paa et tørt Sted; hvor inde-luft det end maatte være, naar Localet blot er tørt, aftage Værene ei i Vægt og lide ei i Dvalitet; Ulden kan der i flere Aar holde sig ubestadiget, naar man blot udelukker Utsi, isærdeleshed Rotter, som gjerne ville have deres Neder i Ulden. Nærliggende Korn-lofter under Skiffertag ere ikke at anbefale, thi Ulden bliver der haard og taber i Vægt. Idetmindste 2 Gange

om Aaret bør Veltene vendes, dersom Ulden skal ligge længe paa samme Sted.

8. Indpakningen.

Uldsækkene bør være af stærkt, helt og nyt vævet Tøi. Dette er den første Fordring. Sækken ophænges i en Bjælke med Reb fra begge Hjørnerne af den aabne Ende. I hvert Hjørne af den tilsyede Ende hænges et Par Stene. Sækkene ophænges omtrent 3 à 9 Tommer fra Jorden, to Personer stige ned i den og begynde at lægge Veltene i Lag tværs over hverandre, saa let som muligt, uden at skade Kullerne. Hver Sæk indeholder omtrent 40 B (sverst). Sækken syes derpaa sammen, Hjørnerne ombindes og tjene til Haandfang ved Omslytning. Er den første Behandling ved Sammenrulling og senere ved Indpakningen gjort med Omhu, kan Ulden transporteres en lang Vej uden at tage Skade, og Kullerne ere ved Udpakningen ligesaa hele som ved Indpakningen. Ellers hænder det let, at Kullerne gaae fra hverandre, hvilket foraarsager meget Bryderi ved Sorteringen. Uldproducenten bør altid erindre, at Uldhandleren sædvanlig forstaaer sig paa den Vare han kjober. Ofte har denne et skarpt Blik i at bedømme Ulden end Producenten; han seer strax, om Noget er blevet forsømt ved Behandlingen, om Faarene ere blevne godt og jævnt fodrede o. s. v.; han kan ofte nøiagtigen opdage, paa hvilken Tid Faarene ere blevne slet røgtede; thi Ulden er svagere og ujævn i det Tidrum af sin Væxt, i hvilket Dyret paa en eller anden Maade har lidt Noget. Derfor kan Uldproducenten aldrig være omhyggelig nok for at skaffe

Faaret hele Aaret igjennem en god og jævn Fodring; betydelige Afbrydelser heri blive kjendelige i Uldstablerne. Ulden kan ofte ved en skjodesløs Behandling forringes 20 à 30 pCt. i Dvalitet og Dvantitet.

9. Faarenes Behandling fra den Tid at Lammene blive tagne fra Moderfaarene indtil den nye Farring.

Naar Lammene tages fra Moderfaarene, bør de fjernes saa langt fra dem, at de ikke kunne høre hverandre bræge. Tre eller fire Dage bør Faarene malkes, men paa ingen Maade ophidses. Den der malter dem, bør malke hvert Yver reent, dog kun een Gang om Dagen; thi skeer det oftere, beholde Faarene deres Melk, som om de bleve dieede af Lammene; men reent maae de malkes; før man malter dem sidste Gang kan man gjøre et Ophold af hele to Døgn, hvoraf de lide mindre og snarere blive tøre. Naar dette er skeet med Moderfaarene, bør de ældste sættes ud af Flokken for at fedes. I Almindelighed er dette Tilfældet med en Fjerdedeel af Flokken; thi med fire Aars Alderen bør de sættes ud. Ungfaarene sættes saa ind i deres Sted. Slagtesaarene sættes paa stærk Klovergræsning, helst efter anden Slet og de kunne paa denne Græsning blive tjenlige til Slagteren i Slutningen af September og en Fjerdedeel af et Faar komme til at veie 1 \mathcal{L} , hvilken Vægt indtil Nytaar kan forsøges til 28 \mathcal{L} for en Fjerdedeel, om de tillige faae Koer. Længere end til Februar Maaned svarer det ikke Regning at holde dem, da de efter den Tid snarere tage af end til. De

andre Jaar blive ved at holdes paa den samme Græsning indtil midt i September, hvornæst de bør sættes paa ny Græsning som en Forberedelse for Springningstiden, som alt før er omtalt. Vise de megen Tilbøielighed til Fedme, maae de holdes paa noget magrere Græsning indtil et Par Uger før Springningen.

10. Bedernes Behandling fra Afvæanningstiden indtil de blive fede og sælges.

Saasnart de ere tagne fra Modrene, maae de sættes paa den stærkeste Græsning og blive der indtil 1ste October; hvorpaa de blive foldede ved Hjælp af Ræt eller anden Indstængning. Disse Folde maae flyttes hver fjortende Dag eller naar Jaarene paa det nærmeste have opædt Roerne. De i Marken tilbagestaaende Ender af Roerne ophaffes med en Slags Lugegaffel, saa at de siden kunne fortæres af Jaar, der senere blive satte derhen. Den runde hvide Rve er den meest passende til at begynde med, og af denne bør der være nok indtil Nytaar, efter hvilken Tid de faae ituhaffede svenske Kaalrabi. — Ved Hjælp af et Fruentimmer eller en Dreng kan Røgteren med en Turnipsstjærer blive færdig med at stjære Kaalrabi for tre til fire hundrede Jaar om Dagen. Man giver i Almindelighed Halm i Forbindelse med Roerne. Er det haardt Veir, maae Jaarene ogsaa have Kløverhø. Med Kaalrabi og Hø vedblives indtil 1ste April, da de fra den Tid maae have ungt Græs en heel Maaned tilligemed Kaalrabi, saameget som de kunne æde. I Mangel af nyt Græs kunne de faae noget Sæd og Oliefager. — Giver man $\frac{1}{2}$ *W* gruttet Havre til hvert Jaar i 180

Dage, altsaa i Alt 90 \mathcal{R} , = c. $\frac{1}{2}$ Tønde, kan man antage en forsøget Vægt af 10 \mathcal{R} i Kjød, 2 \mathcal{R} i Talg, 1 \mathcal{R} i Uld, hvilket altsammen tilligemed den bedre Gjødning er Erstatning nok for 90 \mathcal{R} Havre, hvortil kommer, at disse Bedelam ved en saadan Fodring kunne blive tjenlige til at klippes og sælges til 1ste Mai til 1 \mathcal{R} . Fierdingen, medens de ved en ringere Fodring med Roer alene ikke kunne opnaae denne Vægt før i Juni Maaned, efter 2 hele Maaneders Græsning. Det nye Hø kan da holdes tilbage for de unge Lam, for hvilke det er uundværligt. Jo ædlere Leicester=Faaret er, desto større Tilboielighed har det til Fedme, og jo bedre Faarene fodres, desto bedre vedligeholdes den Tilboielighed hos Racen til tidligen at blive udviklede.

11. Klimaets og Fodrets Indflydelse paa Ulden.

Man har overalt lagt Mærke til, at Leicester=Faar, flyttede til det nordre England og høit op i Skotland, ikke have lidt noget af Klimaets Paavirkning, hverken med Hensyn til Uldens Qualitet eller Dvanitet. En forstjellig Jordbund giver vist ogsaa Faaret en forstjellig Størrelse, og har ogsaa Indflydelse paa Uldvæarten, men imellem England og den søndre Deel af Skotland mærkes i saa Henseende ingen Forstjæl. Hovedsagen ligger i Fodringen. Faar, som græsse paa en stivere og mere leerholdig Jordbund, faae en stærkere og mere vægtig Uld, paa Sandjord derimod en finere; godt nærende Foder synes at være Hovedsagen for at kunne producere den vægtigste og bedste Uld, isærdeleshed hvad angaaer Ramulden til fine og stærke

Loier. Ingen Uldhandler vil finde sig besvøiet til at gjøre Udsættelser paa tung Uld, naar dette hidrører fra særdeles rigt Foder. Ulden af Leicester=Faarene er blod og fin; jo rigeligere Foder de faae, desto tungere bliver Ulden og af desto større Værdi for Manufacturisten, folgelig ogsaa for Producenten. Enhver, som giver sig af med Tillæg af Leicester=Faar, maa derfor beslutte sig paa at udvælge uldrige Dyr med fin og blod Uld, der ikke er for aaben; men derimod med en tæt og sluttet Pelt, som besidder en kjendelig Elasticitet, i hvilket Tilfælde Producenten altid kan være forsikket om den største Qvantitet forenet med den bedste Qualitet hos Ulden, samt om det bedste og meste Faarekjød.

Med jo tidligere en Alder man begynder at fodre Faarene godt, desto mere og desto bedre Uld produceres. For at vise Virkningen af en forskjellig Fodring ansøres et Exempel: Tvende Flokke Cheviotlam af samme Art bleve holdte, den ene paa en lavtliggende Mark, den anden paa en græsrig Mark med en hoi og fordeelig Beliggenhed, den første Flok fik Roer i Overflødighed, den anden alene Græsning. Disse sidste vare ved et godt Huld og gave ved Klipningen hver $1\frac{1}{2}$ P Uld, de af den anden Flok, som fodredes med Roer gave hver 5 P og den betaltes med 57 S for Pundet; altsaa gave de paa den fugtige, uheldige Jordbund græsede Faar mere end den dobbelte Indtægt. Ulden af de rigeligen fodrede var tjenlig til Kamuld, medens den anden kun kunde anvendes til Klæde af ringere Qualitet.

Kort sagt, Opdrætteren bør udvælge sine Faar ef-

ter den høieste Fuldkommenhed med Hensyn til Ulden og en sluttet symmetrisk Kropbygning; en god Behandling og rigeligt nærende Foder bør aldrig savnes, om Kreaturet skal efter sin Natur kunne udvikle sig til Kjøb og Uld. Klimatets Forskjellighed er ikke af saa stor Indflydelse som Fodrets. Flere Mosarter paa Biergene i Skotland give Faarene et nærende Foder, som erstatter Roer og giver en vægtig og god Uld. Raps giver en vægtigere Uld end Roer og Rødkløveren en bedre Uld end Hvidkløveren. Alle disse Planter, der ere mere nærende end de, som vore paa lettere Jord, give ei alene en stærkere og vægtigere, men ogsaa en finere og længere Uld, saa at den bedre egner sig til den saa almindelig efterspurgte Kamuld.

12. Faaresmøringen.

I England bruger man i Almindelighed at indsmøre Faarene om Høsten. Røgterne give et meget forskjelligt Svar, naar man spørger dem, hvorfor de indsmøre deres Faar. Nogle sige, at det er for at forebygge Skab, andre at det er for at curere for denne Sygdom; medens igjen Andre sige, at det er for at Smørelsen skal holde Regnen ude om Vinteren og Nogle derimod, at den tjener til at gjøre Ulden federe og blødere. Hvad nu end Grunden er — de finde Indsmøringen nødvendig og gavnlig for Dyrets Helbred.

For 30—40 Aar siden anvendtes hertil alene Tjærevand og Smør. Men da det efterlader sig Spoer paa Ulden, har man forsøgt mange andre Midler, hvilke deels ere lykkedes, deels slagne feil. Salver, som ere tilberedte af Røfusnod-Olie, Madfidt og Terpentint, siges

at plette Ulden mindst. Mange Uldproducenter ere dog i den senere Tid vendt tilbage til den gamle Methode med Tjære og Smør, vel sammenblandede med en større Deel af det sidste. Ofte bruger man ved Siden af denne Smørelse at anvende Tobaksaffog for at udrydde Utsi. Somme bruge alene Tobaksaffog, Terpentin og Smør, hvilket i en flydende Tilstand heldes i en Flaske, gjennem hvis Prop der gaaer en Pennepose; Smørelsen løber ud igjennem denne og heldes hurtigt langs med Ryggen ind til Huden, efterat Ulden er skilt godt ad. Dette gjentages over hele Kroppen med et Par eller tre Fingres Afstand fra hver Indsmøringslinie. Den fede Smørelse udbreder sig siden af sig selv jævnt over hele Kroppen. Denne Fremgangsmaade foretages i Almindelighed, forinden man begynder med Roefodringen. Man betjener sig ogsaa hertil af en Slags Sprøite med en skraa Tud, som man kan føre ind under Ulden; gammelt harst Smør og Tjærevand er dog det uskadeligste for Ulden og koster mindst. Den som i Sverrig vil forsøge paa at holde Faarene ude hele Vinteren over og fodre dem i aabne Følge, burde ogsaa indføre Indsmøring, som uden tvivl bidrager meget til at gjøre Faaret uimodtageligt mod Winterfulden og Regnen. Desuden bør Panden, især ved Hornrødderne, og Halsroden indgnides med Tobaksaffog og Terpentin for at ødelægge den Mængde Insectæg, der om Sommeren ere lagte der; at disse forarsage Dyret Plage, synes tydeligt deraf, at Faarene ofte gnide sig paa disse Steder. Faar, som ere forsultede og derpaa sættes paa